

مایکل رایان

ادبیات، فیلم، فرهنگ

اصول و مبانی نقد

مترجم: محسن فخری

بامقدمه امیرعلی نجومیان

فهرست مطالب

۷	مقدمه مترجم .....
۱۳	گفت وگوبا دیگری / دکتر امیرعلی نجومیان .....
۲۵	مقدمه: درآمدی بر تحلیل انتقادی .....
۲۹	۱. فرمالیسم .....
۵۷	۲. ساخت‌گرایی .....
۷۵	۳. نقد تاریخی .....
۸۹	۴. روان‌کاوی و روان‌شناختی .....
۱۰۹	۵. مارکسیسم و نقد سیاسی .....
۱۲۹	۶. پساساخت‌گرایی و واسازی .....
۱۴۳	۷. نقد جنسیتی .....
۱۷۳	۸. نقد قومیتی، پسااستعماری و فراملی .....
۱۷۷	۹. نقد علمی .....
۲۱۱	۱۰. مطالعات فیلم .....
۲۳۷	۱۱. مطالعات فرهنگی .....
۲۵۱	خلاصه: نظریه برای مبتدیان .....
۲۷۷	نمایه اصطلاحات .....
۲۸۷	نمایه اسامی .....
۲۹۵	واژه‌نامه (فارسی به انگلیسی) .....

گفت‌وگو با دیگری

دکتر امیرعلی نجومیان

کتاب پیش رو نقد و نظریه را در بستری میان‌رشته‌ای با زبانی روان و گویا در برابر خواننده قرار داده است. در این راه، مایکل رایان، استاد بازنشسته دانشگاه تمپل، از تحلیل آثار ادبی، سینمایی و پدیده‌های فرهنگی بهره گرفته تا نه تنها نظریه و نقد را کنشی در فضای آکادمیک معرفی کند، بلکه آن را به تجربه زیسته هر روزه ما پیوند زند. خواندن این کتاب لذتی وصف‌ناشدنی به همراه دارد چرا که می‌تواند با چابکی و جسارت قلمروهای مختلف را درنوردد و نسبتی میان متن‌های متفاوت به وجود آورد. همچنین خواننده با خواندن این کتاب درمی‌یابد که می‌تواند از این شیوه‌های متفاوت خواندن برای تحلیل و درک تجربه زیسته هر روزه خود استفاده کند. در این مجال قصد دارم درک خود را از مقوله نظریه و نقد با شما در میان بگذارم، درکی که به چند دهه کار علمی در این حوزه و همچنین مشاهده پدیده نظریه‌پردازی و کنش نقد در جامعه معاصر ایران باز می‌گردد. بسیاری از گزاره‌های این جستار را پیش از این در مصاحبه‌ها، میزگردها، و سخنرانی‌ها بیان کرده‌ام و در این جا به اجمال سیری کوتاه و فشرده برای خواننده محترم ترسیم خواهم کرد.

نظریه

فرد کرلینگر نظریه را چنین تعریف می‌کند: «مجموعه‌ای به هم پیوسته از سازه‌ها، مفاهیم، تعاریف و قضایا (گزاره‌ها) است که از طریق تشخیص روابط بین متغیرها، دید نظام‌یافته‌ای از پدیده‌ها به منظور تبیین و پیش‌بینی آن‌ها ارائه می‌کند». براین اساس، نظریه شبکه‌ای نظام‌مند و هدفمند از سازه‌ها و مفاهیم و گزاره‌هاست و از همین رو، نظریه را «نظام گزاره‌های به هم مرتبط» نامیده‌اند.

نظریه‌ها نقش مهمی در زندگی ما دارند؛ چه آگاه باشیم و چه نباشیم. مادرون نظریه‌ها زندگی می‌کنیم، نظریه‌ها به تجربه‌های گسسته و بی‌نظم ما از جهان شکل و نظم می‌دهند، و تجربه‌های انسانی ما تنها با نظریه‌ها قابل درک و دارای معنی می‌شوند. حتی اگر بپذیریم که نظریه‌ها موقت، گذرا، ساختگی و ایدئولوژیک هستند، آن‌ها باز هم به ما نوعی آگاهی نسبی نسبت به تجارب زندگی می‌دهند. نظریه‌ها همچنین سبب می‌شوند که توان تحلیل و درک عمیق پدیده‌ها و روابط بین آن‌ها را پیدا کنیم. به عبارت ساده‌تر، ما با یاری گرفتن از نظریه‌هاست که می‌توانیم از تجارب روزمره خودمان نوعی تحلیل داشته باشیم.

اما فراموش نکنیم که نظریه پیش از هر چیز پدیده‌ای زبانی است. ساختارها و چارچوب‌های زبانی محدودیت‌ها و توانش‌های نظریه‌ها را مشخص می‌کنند. اما از سوی دیگر، نظریه با ساختاری روایت‌گونه زبان لازم را برای اندیشیدن فراهم می‌آورد. این موضوع اما نظریه را به امری انتزاعی فرو نمی‌کاهد. نظریه‌پردازی، به عنوان امری انضمامی، به گونه‌ای پارادوکسی کنشی اجتماعی است. نظریه همیشه در نسبت با چیزی است و هیچ‌گاه خودبسنده نیست، یعنی در یک بستر اجتماعی و فرهنگی فضای عمومی شکل می‌گیرد. نظریه در فرایندی باز شکل می‌گیرد، نقطه آغازی ندارد و همواره تنها «ادامه» است. به همین سبب است که می‌توان ادعا کرد هراندیشه علمی یک پروژه همواره در حال انجام است.

اینکه نظریه خودبسنده نیست از زاویه دیگری هم قابل بحث است. نظریه امری بینامتنی است، یعنی برای فهم یک نظریه به درک نظریه‌های مرتبط نیازمندیم. نظریه‌ها همواره در حال به چالش کشیدن، بازنگری، اصلاح، و جایگزین همدیگر شدن هستند. نظریه هیچ‌گاه به مقصد و